

ОСНОВНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В УЧИЛИЩЕ СПОРЕД МЕЖДУНАРОДНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ – ICCS 2016

Светла Петрова

Център за контрол и оценка на качеството на училищното образование

Резюме. Предложената статия представлява първоначален преглед на съдържанието на гражданското образование според концептуалната рамка на Международното изследване на гражданското образование (ICCS 2016), провеждано от Международната асоциация за оценяване на образователните постижения (IEA). ICCS 2016 е вторият етап на проучването на познанията, уменията, ценностите и нагласите на учениците на възраст около 14 години в областта на гражданското образование. Като елемент на учебното съдържание и училищната подготовка на учениците, те са обект на оценяване с цел да се определи ефективността на гражданското образование и доколко възприетата в България концепция за гражданското образование, учебните програми, методите на преподаване и квалификацията на учителите съответства на потребностите на съвременното общество.

Концепцията и рамката на ICCS представляват своеобразна учебна програма по гражданско образование, възприета от широка международна общност. Ето защо според автора тя е подходяща основа за обществена дискусия за същността на гражданското образование в българското училище, в това число за учебното съдържание, методите и формите на преподаване.

Keywords: ICCS 2016, civic and citizenship education, international assessment, assessment framework, school curriculum

През пролетта на 2016 г. в България ще се проведе вторият етап на Международното изследване на гражданското образование (International Civic and Citizenship Education Study, ICCS) – ICCS 2016. То се организира от Международната асоциация за оценяване на образователните постижения (International Association for the Evaluation of Educational Achievement, IEA).¹⁾ IEA е основана през 1959 г. като неправителствено сдружение на изследователски центрове. Организациите, които днес членуват в IEA, представляват 65 държави от

цял свят. Сред тях е Центърът за контрол и оценка на качеството на училищното образование, като представител на България.

ICCS е изследване на познанията, уменията, ценностите и нагласите на учениците на възраст около 14 години (VIII клас в България) в областта на гражданското образование. Концепцията за проекта се основава на разбирането, че за да изпълни ролята си на гражданин, младият човек трябва да притежава определени познания, умения, убеждения, ценности, както и мотивация за активно гражданско поведение. Всичко това не е даденост и следва да бъде цел на училищното образование.

Предисторията на изследването на гражданското образование ни връща към 1994 г., когато започва проучване на гражданското образование в контекста на радикалните политически и обществени промени през 80-те и 90-те години на XX в. Тези промени са свързани, от една страна, с края на социалистическите общества в държавите в Централна и Източна Европа и с появата на новите демокрации, от друга. Проектът, известен като Изследване на гражданското образование – CIVED, се осъществява на два етапа. Първият е през 1999 г. с участието на около 90 000 ученици на 14-годишна възраст от 28 държави. В този етап участват и 2884 български осмокласници. През 2000 г. оценяването продължава, но вече сред около 50 000 ученици на 16-годишна възраст от 16 държави. България не участва в този етап на изследването (IEA, 2002).

След почти 10 години IEA започва ново международно оценяване на гражданското образование. Това е първият етап на Международното изследване на гражданското образование – ICCS 2009. Освен общия когнитивен тест, който се администрира сред близо 140 000 ученици от 38 държави и региони, включително България, в изследването се използват допълнителни регионални модули (европейски, латиноамерикански, азиатски) и въпросници. Чрез тях се проучват отделни проблеми, свързани с гражданството и гражданското образование с регионално значение, както и социалният и образователният контекст на гражданското образование.

Целта на изследването през 2009 г. е да проучи доколко образователните системи в отделните държави реално успяват да реализират ефективно гражданско образование в училищата и доколко общата концепция за гражданското образование, учебните програми, методите на преподаване и квалификацията на учителите съответстват на потребностите на съвременните общества. В частност, участието на България в ICCS 2009 трябваше да даде отговор на въпросите как българските ученици се подготвят за ролята си на граждани; познават ли гражданските и политическите институции на демократичното общество, както и механизмите на тяхното функциониране; запознати ли са с възможностите за гражданско поведение и участие в обществения и политическия живот, в това число и с начините, чрез които гражданинът взаимодейства с останалите членове на общността и допринася за нейното развитие.

В изследването през 2009 г. се включиха общо повече от 140 000 ученици от над 5300 училища в 38 държави и региони (6 от Азия, 26 от Европа и 6 от Латинска Америка). Сред тях бяха около 3300 български осмокласници.²⁾ Резултатите на българските ученици показаха, че гражданското образование в България е изправено пред сериозни проблеми и в много отношения изостава от добрите практики в европейските държави.

Подобно на други международни сравнителни оценявания резултатите на учениците в ICCS 2009 са представени в скала със средна стойност от 500 точки и стандартно отклонение 100 точки.³⁾ Средният резултат на българските осмокласници е 466 точки и е значително по-нисък от средния резултат на всички участници в ICCS – 500 точки. Тази разлика се отразява и върху разпределението на българските ученици по равнищата на скалата и обяснява значителния дял на учениците с постижения на първо и под първо равнище (най-ниските равнища от скалата). Повече от половината български ученици (53%) са показали резултати на първо и под първо равнище.

Според данните от изследването момчетата в България се ориентират много по-добре в проблематиката на гражданското образование и се справят с теста по-успешно от момчетата. Те са показали среден резултат, който е по-висок от средния резултат на момчетата с 26 точки. Средният резултат на момчетата в България е 479 точки, което съответства на второ равнище от скалата, докато средният резултат на момчетата е 454 точки и съответства на първо равнище.

През 2009 г. беше направено сравнение между постиженията на учениците през 1999⁴⁾ и 2009 г. Това позволи в 15 държави (включително България) да бъдат изследвани тенденциите в гражданското образование в продължение на почти 10-годишен период. Данните показаха, че само в три държави средният резултат на учениците през 2009 г. се е повишил в сравнение с 1999 г. В 11 държави учениците са постигнали по-нисък резултат през 2009 г., като най-значително е понижението на средния резултат на българските ученици.

Резултатите на българските ученици в ICCS 2009 поставиха на дневен ред въпроса за същността на гражданското образование в България и за неговата ефективност. Анализът на данните показва кои са трите най-важни компонента, от които зависи неговото качество.

- Концепцията за гражданското образование в българското училище.
- Учебното съдържание, методите и формите на преподаване.
- Квалификацията на учителите.

Представянето на българските ученици в ICCS 2009, което е под средно-то равнище на всички участници в изследването, даде основания да се смята, че една от основните проблемни области на гражданското образование е учебното съдържание, методите и формите на преподаване. Промяната на учебното съдържание и методите на преподаване, от гледна точка на актуалността и целесъобразността на включените теми, е първото и определящо

условие за промяна на подхода към преподаването и изучаването на гражданското образование, както и на отношението на учителите и учениците към него. От изключително значение е доминирането на интерактивните методи на преподаване и учене, което произтича от самата същност на гражданското образование. От първостепенна важност е концепцията за гражданското образование да се постави на много широко обществено обсъждане от гледна точка на обществените очаквания по отношение на подготовката на учениците. Международната практика в това отношение е твърде разнообразна.

След провеждането на ICCS 2009 настъпиха редица съществени промени в развитието на света, предизвикани от глобалното въздействие на финансовата криза през 2007 – 2008 г. и последвалата икономическа рецесия. Тези процеси продължават да оказват силно влияние върху много общества и подчертават важността на икономиката за общественото единство и политическата стабилност. Въоръжените конфликти по света имат глобално въздействие върху всички държави, а тероризмът постепенно се превръща в част от ежедневието на техните граждани. Миграцията на големи групи от хора, които бягат от родината си в търсене на сигурност, оказва все по-силно влияние върху икономиките на европейските държави и се превръща в заплахата за стабилността и единството на техните общества. В много държави се наблюдава нарастваща тревога за мирното съжителство между групи от населението с различен етнически и културен произход. В същото време последствията от въздействието на човешката дейност върху природата, и в частност върху глобалния климат, както и въпросът за дългосрочното устойчиво развитие все по-често се превръщат в основни теми на дебатите за бъдещото политическо, обществено и икономическо развитие на света. И накрая, този кратък и непълен преглед на предизвикателствата, пред които е изправено модерното общество през последното десетилетие, неизбежно включва все по-нарастващата употреба на информационните и комуникационните технологии (ИКТ). ИКТ са част от ежедневието ни и вече са се превърнали в най-мощната социална медия и територия на политическа и гражданска активност. Те създават неподозирани възможности за общуване между хората и разпространяване на информация, но са и източник на непознати досега опасности и заплахи за отделния човек и обществото. Всичко това поставя на дневен ред с още по-голяма острота отвсякога необходимостта от гражданско образование в училище сред всички възрастови групи от ученици.

ICCS е едно от най-авторитетните международни сравнителни оценявания в областта на гражданското образование. Концепцията и рамката на изследването представляват своеобразна учебна програма по гражданско образование.⁵⁾ Те включват, от една страна, разбирането за същността на гражданското образование, възприето от голяма международна общност, и от друга – знанията, уменията и компетентностите, които са определящи за изграждането на съвременните млади хора като граждани с активна гражданска позиция и

поведение. Активното участие на гражданите в обществения живот е един от стълбовете на демокрацията, съществуването на която до голяма степен се дължи на приноса на всеки отделен гражданин.

Рамката на ICCS 2016 следва, но и доразвива рамката на изследването през 2009 г., като отчита предизвикателствата, пред които е изправен светът през последните 10 години. Затова в нея са включени редица нови теми, като: устойчиво развитие и гражданско образование; общуване в училище; използване на социалните медии като територия на гражданска активност и др.

Сравнително проучване показва, че не съществува една общоприета дефиниция какво трябва да бъде гражданското образование в училище. Според някои изследователи акцентът следва да се постави върху личностното развитие на младите хора и тяхната подготовка за практическа реализация (Вълчев, 1993). Други го определят като вид образование с интердисциплинарен и интегрален характер; единство от социални знания, умения, компетентност, ценности и демократична култура; процес на социализация и усвояване на знания, умения и компетентности, необходими на индивида за интегриране в социалните структури и участие в обществения живот, и др. (Балкански, Захариев, 1998). Всички автори обаче са единодушни, че основната цел на гражданското образование е да подготви младите хора за ролята им на граждани и за активно участие в гражданското общество. То трябва да поощрява гражданската активност на учениците, да ги мотивира да проявяват инициативност и ангажираност с обществените проблеми. За постигането на тази цел е необходимо младите хора да притежават определени знания и умения, които да им позволят да взимат решения и да могат успешно да защитават лична или обществена кауза; да се ориентират в многообразието от обществени и политически процеси и да участват в тях. Училището, като институция, играе основна роля при подготовката на учениците като независими и отговорни граждани със съзнание за своята ценност и роля в обществото и с мотивация за активно гражданско поведение и гражданско участие. То следва да създава благоприятни условия и да се утвърждава като територия за гражданска изява на своите ученици. Подрастащите не могат да участват в гражданското общество по същия начин като пълнолетните граждани – като гласуват или се кандидатираат на избори например. Те обаче могат да проявяват гражданска активност, като оказват влияние върху начина, по който се управлява тяхното училище, или участват в инициативи на местната общност.

Независимо че при дефинирането на гражданското образование в повечето държави се поставя акцент върху универсални теми, като човешките права, свободата, равенството, справедливостта и др., налице са специфики в подхода, които са свързани с историята, традициите и културата на отделните нации.

Демокрацията се приема като основен елемент от концепцията на ICCS за гражданското образование. Поради това изследването включва знания за

официалните институции и процесите, които са част от гражданския живот, от една страна, и от друга – знания за възможностите за гражданско участие, в това число начините, чрез които гражданинът взаимодейства с останалите членове на общността, участва в граждански изяви и така допринася за формиране на гражданското общество (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr, Losito, 2010: 26 – 29). В рамката на изследването доминират концепции, като човешките права, равенство, идентичност, имиграция, мирно съжителство и др. Целта е да се определи интересът на учениците към политически и социални въпроси от местно, национално и международно значение; отношението им към имиграцията и идеята за равните права на имигрантите; готовността на учениците да променят начина си на живот в името на опазването на околната среда и др. Гражданското образование не означава само усвояване на конкретни знания и умения, но и формиране на ценности и отношение към отделни аспекти на гражданското общество, както и нагласа за активно участие и ангажираност в живота на общността.

Концептуалната рамка на ICCS включва четири съдържателни области.

- Гражданско общество и граждански организации.
- Принципи на гражданското общество.
- Гражданско участие.
- Граждански идентичности.

Първата съдържателна област – „Гражданско общество и граждански организации“ – се състои от три теми: *граждани, държавни институции и граждански институции*. Акцентът е върху формалните и неформалните механизми и организации, чрез които се осъществява взаимодействието между отделните граждани или групи от граждани. Разграничението между държавните и гражданските институции не е случайно. Акцентът се поставя върху разбирането, че държавата и държавните институции се основават на господството на закона и универсалните принципи, докато гражданското общество и гражданските институции се основават на индивидуалния интерес и ценности (Bruun, 2013). Ето защо изследването се фокусира върху формалните и неформалните механизми и организации, които гарантират гражданския договор между гражданите и държавата и осигуряват функционирането на гражданското общество. Учениците следва да познават как функционират политическите и гражданските институции; принципите, механизмите и процесите на взимане на политически решения, на управление и упражняване на законодателен контрол, на защита на гражданските права и др. Изследването през 2016 г. добавя нов акцент към тази съдържателна област – концепцията за устойчива околна среда.

Според рамката на ICCS втората съдържателна област – „Принципи на гражданското общество“ – се фокусира върху споделените етични норми на гражданското общество, като: свобода, равенство, чувство за принадлежност към общността, господство на закона. Прави се разграничение между *полити-*

чески принципи и морални ценности, поради което в изследването през 2016 г. в тази съдържателна област е добавена темата „Господство на закона“.

Третата съдържателна област – „Гражданско участие“ – се дефинира посредством три нива на участие на гражданина в общността: взимане на решения, оказване на влияние върху лица или отделни групи и участие в живота на общността. Гражданското участие е израз на активността и готовността за действие на отделната личност в общността на всички равнища и във всякакви ситуации: например посредством упражняване на правото на глас; участие в дискусии, демонстрации, митинги и др.; доброволчество и участие в различни граждански инициативи, организации и др.

Неслучайно за определянето на четвъртата съдържателна област – „Граждански идентичности“ – е използван термин в множествено число. Тя се дефинира като „ролите, които една личност играе в гражданското общество, и начинът, по който останалите възприемат тези роли“ (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr, Losito, 2010). Смята се, че отделната личност играе много и различни роли в обществото и поради това може да приема различни идентичности. Например националната идентичност, общностната идентичност и индивидуалната идентичност може да съжителстват в хармония или в конфликт помежду си. Водещи са личната самооценка и чувството за принадлежност към по-широка общност (семейството, приятелския кръг, гражданската общност и др.). В рамката на настоящия етап на изследването – ICCS 2016 – е включена новата концепция за глобалното гражданство като една от проявите на гражданската идентичност.

Изброените четири съдържателни области обобщават основните елементи на гражданското образование и определят тематичния контекст, в който са формулирани тестовите задачи. Те обаче представляват само един от компонентите на ICCS – когнитивния. Другият компонент – афективният – има за цел да определи възприятията, нагласите и ценностите на учениците, свързани с ролята им на граждани и функционирането на гражданското общество. Поради това учениците попълват въпросник, чрез който се проучва до каква степен те познават и приемат демократичните ценности; какво е отношението им към правата и отговорностите на отделните граждани и различните обществени групи; как възприемат и оценяват конкретни идеи, лица, институции, ситуации и др.; какви са техните нагласи за активно гражданско поведение например посредством участие в различни форми на граждански протест, в граждански инициативи, както и намеренията им за политическо участие в бъдеще. Например обект на проучване е какво означава за учениците да бъдеш „добър гражданин“; степента на доверие на учениците към държавните институции; какво е отношението им към религиите и докъде според тях трябва да се простира влиянието на религиите в обществото; какво е отношението им към представителите на групи с различна от тяхната етническа или културна принадлежност, и др. Прави впечатление, че в рамката на изследването през 2016 г. се акцентира върху разгра-

ничаването между ценностите и нагласите/отношенията на учениците, свързани с ролята им на граждани, от една страна, и готовността им за реално участие в гражданското общество, от друга. Обект на проучване са не само ценностите и нагласите на учениците, но и техните намерения за конкретни действия и участие в обществения живот като пълнолетни граждани: например в различни граждански прояви против или в подкрепа на идея, кауза и др.; в политическия живот като член на политическа партия и др.

За да се справят успешно със задачите в теста на ICCS, учениците следва да се овладели следните познавателни умения.

– *Познаване*: включва разпознаване и описване на ключови характеристики на факти, идеи и концепции от областта на гражданското образование, както и илюстриране с примери, които потвърждават или изясняват твърдения за факти, идеи и концепции от областта на гражданското образование. Оценяват се усвоените знания в областта на гражданското образование, които ученикът използва при изпълнение на разнообразни познавателни задачи.

– *Осмисляне и приложение* (ICCS 2016):⁶⁾ оценява се по какъв начин ученикът използва информация и знания от областта на гражданското образование, за да прави заключения. Това включва умения за намиране, сравняване и осмисляне на информация за факти, идеи и концепции; правене на изводи в комплексни, непознати и абстрактни ситуации. (IEA, 2013).

Подобно на повечето международни сравнителни оценявания задачите в ICCS са с различна трудност. Според трудността си те са групирани в скала, която се състои от три равнища. Задачите от първо равнище са сравнително елементарни. Те изискват от учениците да познават ключови аспекти от гражданското образование: например принципите на равенство, свобода и социално единство, и да свързват тези принципи със ситуации от ежедневието, при които те са били нарушавани или защитавани. Очаква се също така учениците да показват рационално мислене по отношение на функционирането на гражданските и политическите институции: например да признават необходимостта от зачитане на законите; да свързват постъпките на отделния човек с вероятните последствия от тях и др. Необходимо е и да познават основните характеристики и начини на функциониране на гражданските и политическите институции.

Задачите от второ равнище изискват добро познаване на представителната демокрация като политическа система, както и по какъв начин институциите и законодателството могат да бъдат използвани в подкрепа и защита на гражданското общество. За целта е необходимо учениците да разбират взаимовръзката между различните граждански и политически институции, от една страна, и от друга – механизмите, чрез които те функционират. Очаква се също така учениците да разбират влиянието, което активният гражданин има върху развитието на гражданското общество – на-

пример, като гласува на избори. Ключовият критерий, който разграничава второ от трето равнище на скалата, е в каква степен учениците използват познанията и уменията си, за да правят изводи и оценки за конкретни политики и практики в областта на гражданското образование, свързвайки ги и със своя опит. Необходимо е познаване на ключови идеи и концепции от областта на гражданското образование, като: независимост на законодателната власт; икономическите предизвикателства към развитите държави, които произтичат от глобализацията; основната роля на конституцията; опазването и защитата на околната среда като дълг и отговорност на всеки гражданин и др.

Третото равнище включва най-сложните задачи в теста. Те изискват комплексни, а не фрагментарни познания за идеи, концепции и процеси от областта на гражданското образование: например основните характеристики на свободната пазарна икономика; значението на принципите на прозрачност и равнопоставяне при прилагането на законите; разделянето на властите, като основен принцип на демокрацията. От учениците се очаква да оценяват политики и действия от гледна точка на принципите на равенството и социалното включване; да предлагат начини, чрез които общественият дебат и общуването могат да допринесат за разбирателството между представителите на различни култури; да оценяват поведението на гражданина от гледна точка на очакваните резултати и др.

Както става ясно от описаното дотук, концептуалната рамка на ICCS 2016 се основава на изследването през 2009 г., но съдържа и нови елементи, които отразяват промените в обществените процеси и гражданското образование след 2009 г. Тя е в процес на разработка и ще бъде финализирана в хода на самото изследване.⁷⁾ Основните елементи на рамката от 2009 г., които определят нейната структура и осигуряват приемствеността между отделните етапи на изследването, са запазени. Допълненията и новите акценти през 2016 г. са свързани най-вече с някои икономически аспекти на гражданското образование, като финансовата и икономическата грамотност на учениците, подготовката им да се включат в трудовия пазар и др. теми, свързани с нарастващия интерес на образователните системи към икономическата подготовка на учениците. В теста са включени и задачи за т.нар. етично потребление – една нова концепция както за гражданското общество, така и за гражданското образование в България.

Новите теми, които са включени в изследването през 2016 г., могат да бъдат обобщени в следните четири групи:

- Концепцията за устойчиво развитие в гражданското образование;
- Социалното взаимодействие в училище;
- Използването на социалните медии за гражданската активност;
- Нравственост и гражданско поведение.

Проблем, който ще бъде обект на специално проучване в ICCS 2016, е насилието в училищата. За разлика от предходния етап на изследването на този въпрос сега е отделено значително по-голямо внимание както в когнитивния тест, така и във въпросниците. Акцентът е поставен върху тормоза (в това число и кибертормоза), насилието и дискриминацията в училище. Участието и ангажираността на учениците за тяхното преодоляване се дефинира като една от проявите на активно гражданско поведение.

През пролетта на 2016 г. около 3000 български осмокласници от 150 училища в цялата страна ще участват в Международното изследване на гражданското образование – ICCS 2016. В продължение на 45 минути те ще решават задачите в теста, след което ще попълнят въпросници. Резултатите им ще бъдат сравнени с резултатите на техните връстници от държави в Европа, Латинска Америка и Азия.⁸⁾ Тестът ще измери познанията и уменията им в областта на гражданското образование, а въпросниците – техните възприятия, ценности и нагласи. В изследването ще се включат и учители на учениците в извадката и директорите на училищата, в които се обучават. Проучването сред тях има за цел да събере информация за условията, в които се осъществява гражданското образование в училище. Освен конкретни знания, убеждения и умения ще се изследва и отношението на учениците към различни аспекти на гражданското общество и готовността им за активно и отговорно участие в живота на общността. В това отношение училището, като образователна среда, и учителите по всички учебни предмети имат съществен принос към формирането на гражданските компетентности на учениците.

Резултатите от ICCS 2016 ще бъдат оповестени през ноември 2017 г. Те ще позволят да се направи анализ на ефективността на гражданското образование в България и доколко то съответства на международните стандарти.

БЕЛЕЖКИ

1. Официалният сайт на организацията е www.iea.nl.
2. Националната база данни е собственост на Центъра за контрол и оценка на качеството на училищното образование (ЦКОКУО) към Министерството на образованието и науката.
3. Подробен анализ на резултатите на българските ученици в ICCS 2009 се съдържа в: Гражданско образование и гражданска активност на учениците. Резултати от участието на България в Международното изследване на гражданското образование – ICCS 2009. ЦКОКУО, 2010. Публикацията е достъпна на: http://www.ckoko.bg/upload/docs/2013-01/ICCS_BGR_doklad.pdf.
4. Става дума за изследването CIVED. Средният резултат на учениците в CIVED 1999 е определен по скала със средна стойност 100 точки. С

най-висок резултат тогава са учениците от Полша – със среден резултат от 111 точки. Резултатът на българските ученици през 1999 г. е 99 точки, което е само с 1 точка по-малко от средното за всички участници в изследването. Това показва, че през 1999 г. подготовката на българските ученици в областта на гражданското образование не се отличава съществено от подготовката на останалите ученици, участвали в изследването.

5. Концепцията на ICCS 2009 е представена подробно в: Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., Losito, B. (2010). *ICCS 2009 International Report & Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*. IEA, Netherlands. Публикацията е достъпна на: http://www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_International_Report.pdf.
6. В концепцията на ICCS 2009 тази група умения е определена като „осмисляне и анализиране“.
7. Новите аспекти в концепцията на ICCS 2016 са представени на 53-ата среща на Генералната асамблея на IEA в Тайланд през 2012 г., както и на 54-ата среща в Португалия през 2013 г. Материалите от срещите са публикувани на: http://www.iea.nl/general_assembly.html.
8. В ICCS 2016 участват Белгия, България, Чили, Китайски Тайбей, Колумбия, Хърватия, Дания, Доминиканска република, Естония, Финландия, Германия, Хонконг, Италия, Корея, Латвия, Литва, Малта, Мексико, Холандия, Норвегия, Перу, Полша, Русия, Словения и Швеция.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Балкански, П., З. Захариев. (1998). *Въведение в гражданското образование*. София.
- Вълчев, Р. (1993). Проблеми и измерения на гражданското образование в българското училище. *Отворено образование*, 4. София.
- Bruun, J. (2013). *ICCS 2009 Framework revised*. Доклад, представен на научна конференция на IEA, проведена в Сингапур на 26 – 28 юни 2013 г.
- IEA (2002). *Civic Knowledge and Engagement*. Amsterdam.
- IEA (2013). *Progress Report to the 54th IEA General Assembly*. Lisbon, 7 – 10 October 2013.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., Losito, B. (2010). *ICCS 2009 International Report & Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*. IEA, Netherlands. Публикацията е достъпна на: http://www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_International_Report.pdf.

THE KEY FEATURES OF THE CITIZENSHIP EDUCATION IN THE SCHOOL ACCORDING TO THE INTERNATIONAL CIVIC AND CITITZENSHIP EDUCATION STUDY– ICCS 2016

Abstract. This article is an initial survey of the basic features of citizenship education as it is presented in the assessment framework if the International Civic and Citizenship Education Study (ICCS 2016). ICCS 2016 is the second cycle of the survey, focused on the 14-years old students' knowledge, skills, values and attitudes related to citizenship education. On one hand, as part of the school curriculum they are assessed in order to measure students' progress and effectiveness of the citizenship education in schools. On the other hand, the purpose of the study is to investigate to what extend the understanding of the citizenship education in Bulgaria, the subject curriculum, teaching methods and teachers' qualification are relevant to the contemporary society.

The ICCS framework is an international school curriculum on civic and citizenship education, adopted by wide international community. Therefore, it is an appropriate basis for further discussion about the features of the citizenship education in Bulgarian school; about the curriculum content, teaching methods, etc.

✉ **Dr. Svetla Petrova**

Centre for Control and Assessment
of the Quality in School Education
Ministry of Education and Science
125, Tsarigradsko Shose Blvd., bl. 5
1113 Sofia, Bulgaria
E-mail: s.petrova@mon.bg